

Sygn. akt IV CSK 523/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 7 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "K." Spółki z o.o.

przeciwko J.D. i S.D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 maja 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 21 sierpnia 2008 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony powodowej na rzecz każdego z pozwanych po 1800 (tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „K.”, powołując się na błąd w prowadzeniu jej rachunkowości przez działających w formie biura rachunkowego małżonków J. i S.D., a ściślej - na zawyżenie przez nich w deklaracjach i zeznaniach za rok 2004 wysokości należnego od niej podatku dochodowego od osób prawnych, wniosła o solidarne zasądzenie od nich kwoty 100 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą z wymuszonej, pośpiesznej sprzedaży nieruchomości położonej w T., kwoty 50 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą z wypłacenia pracownikom nadmiernych premii, kwoty 30 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę obejmującą zapłacone odsetki od kredytu zaciągniętego w celu opłacenia nienależnego podatku i kwoty 70 000 zł tytułem zwrotu części wynagrodzenia za nie wykonaną przez pozwanych usługę księgową (łącznie 250 000 zł).

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 27 marca 2008 r. zasądził solidarnie od pozwanych kwotę 63 855,03 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 kwietnia 2006 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Sąd ten uznał, że przyczyną zawyżenia przez pozwanych dochodu powódki w roku 2004 było zastosowanie programu komputerowego zawierającego błąd, za co ponosili oni odpowiedzialność. Przepisanie pozwany odpowiedzialności za tę okoliczność nie przesądziło jednak samo przez się zasadności wszystkich dochodzonych przez powódkę roszczeń. Zdaniem tego Sądu, zasadne było w świetle art. 471 k.c. i § 4 pkt 2 umowy stron z dnia 11 grudnia 2002 r. roszczenie powódki o zapłatę kwoty 50 000 zł, stanowiącej równowartość wypłaconych pracownikom nadmiernych premii oraz w części, a mianowicie co do sumy 13 855,03 zł, żądanie zasądzenia kwoty zapłaconej z tytułu odsetek od kredytu zaciągniętego w celu opłacenia zawyżonego podatku za 2004 r. Natomiast nie było podstaw do choćby częściowego tylko uwzględnienia roszczenia powódki o zapłatę 100 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą z wymuszonej sprzedaży nieruchomości położonej w T. oraz roszczenia o zapłatę 70 000 zł tytułem zwrotu części wynagrodzenia za niewykonaną przez pozwanych usługę księgową. W ocenie

Sądu Okręgowego przyczyną sprzedaży przez powódkę w dniu 10 czerwca 2005 r. nieruchomości położonej w T. nie było zawyżenie należnego od niej podatku dochodowego wskutek błędu pozwanych, lecz brak środków finansowych do prowadzenia przedsiębiorstwa. Nieruchomość tę sprzedano, aby pokryć zaległe zobowiązania bankowe powódki i odsunąć groźbę jej upadłości, wywołaną przeznaczaniem środków uzyskiwanych z bieżących kredytów na inwestycje i zakupy spekulacyjne oraz finansowaniem ze środków spółki wydatków osobistych udziałowców. Co do roszczenia powódki o zwrot części wynagrodzenia za nie wykonaną przez pozwanych usługę księgową, Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w okolicznościach sprawy reżim odpowiedzialności kontraktowej (art. 471 i nast. k.c.) umożliwiał żądanie odszkodowania, nie pozwalał natomiast na dochodzenie zwrotu spełnionego świadczenia wzajemnego.

Wyrokiem z dnia 21 sierpnia 2008 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelacje obu stron. Rozpatrując apelację powódki, skarżącą wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej jej roszczenie o zapłatę 100 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą z wymuszonej sprzedaży nieruchomości położonej w T. oraz roszczenie o zapłatę 70 000 zł tytułem zwrotu części wynagrodzenia za niewykonaną przez pozwanych usługę księgową, Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia i oceny Sądu Okręgowego.

Skarżąc wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie obejmującym oddalenie jej apelacji, powódka zarzuciła, że wyrok ten został wydany z naruszeniem art. 471 w związku z art. 410 § 2 oraz art. 405 i 414 k.c., naruszeniem art. 361 k.c., naruszeniem art. 227 w związku z art. 479¹² § 1 zdanie drugie k.p.c., naruszeniem art. 230 k.p.c. w związku z art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. i naruszeniem art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty można ująć w dwie grupy. Jedną tworzą te, które dotyczą naruszenia art. 227 w związku z art. 479¹² § 1 zdanie drugie k.p.c. oraz naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i art. 361 k.c., a drugą te, które dotyczą naruszenia art. 230 k.p.c. w związku z art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. i naruszenia art. 471 w związku z art. 410 § 2 oraz art. 405 i 414 k.c. Pierwsze zmierzają do zanegowania zaskarżonego wyroku w części nie

uwzględniającej roszczenia powódki o zapłatę kwoty 100 000 zł tytułem odszkodowania za szkodę wynikłą z wymuszonej sprzedaży nieruchomości położonej w T., a drugie do jego zanegowania w części nie uwzględniającej roszczenia powódki o zapłatę kwoty 70 000 zł tytułem zwrotu części wynagrodzenia za nie wykonaną przez pozwanych usługę księgową.

2. Prawidłowo Sąd Apelacyjny nie dopatrzył się naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 227 w związku z art. 479¹² § 1 zdanie drugie k.p.c. wskutek oddalenia niektórych wniosków dowodowych powódki. Oddalenie przez Sąd Okręgowy wniosku powódki o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z dziedziny wyceny nieruchomości było w pełni uzasadnione bezprzedmiotowością tego dowodu w świetle dokonanych już wyjaśnień okoliczności sprawy przez Sąd Okręgowy, wskazujących na brak związku sprzedaży nieruchomości z nieprawidłowym obliczeniem podatku przez pozwanych. Trafnie Sąd Apelacyjny wskazał, że dopuszczenie tego dowodu spowodowałoby jedynie zwłokę, o której mowa w art. 217 § 2 k.p.c. Należy podzielić również ocenę Sądu Apelacyjnego, że pozostałe, objęte rozpatrywanym obecnie zarzutem wnioski dowodowe powódki zostały przez Sąd Okręgowy oddalone zgodnie z art. 479¹² § 1 zdanie drugie k.p.c.

Chybiony jest też zarzut powódki, że leżące u podstaw zaskarżonego wyroku ustalenie, iż – ujmując rzecz ogólnie - sprzedaży nieruchomości położonej w T. dokonano z przyczyn nie związanych z nieprawidłowym obliczeniem podatku przez pozwanych, nastąpiło z naruszeniem art. 233 § 1 k.p.c. Ze względu na funkcje Sądu Najwyższego jako sądu kasacyjnego podstawą skargi kasacyjnej nie może być - jak wynika z art. 398³ § 3 k.p.c. - sama możliwość dokonania w sprawie odmiennych ustaleń faktycznych lub odmiennej oceny dowodów, Sąd Najwyższy bowiem, inaczej niż sąd apelacyjny, nie rozpoznaje w granicach zaskarżenia sprawy na nowo. Podstawę skargi kasacyjnej może stanowić tylko dokonanie przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych lub przeprowadzenie oceny dowodów z naruszeniem właściwych norm prawnych (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), np. przez wyjście poza granice swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.), ale takiego naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. skarżąca nie wykazała (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2006 r., V CSK 70/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 59, i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 160/07, LEX nr 439205).

Skarga kasacyjna powódki przedstawia w istocie jej „własną wersję stanu faktycznego sprawy”.

Na tle powyższego, nie zakwestionowanego skutecznie ustalenia leżącego u podstaw zaskarżonego wyroku, nie może budzić wątpliwości stanowisko Sądu Apelacyjnego o braku związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. pomiędzy skutkami sprzedaży nieruchomości w sferze majątku powódki a nieprawidłowym obliczeniem przez pozwanych wysokości należnego od powódki podatku dochodowego.

3. Istotą zarzutu naruszenia art. 471 w związku z art. 410 § 2 oraz art. 405 i 414 k.c. jest twierdzenie, że - inaczej niż przyjął Sąd Apelacyjny - możliwe jest dochodzenie przez powódkę części wypłaconego pozwanym wynagrodzenia jako świadczenia nienależnego dlatego, że nie wykonali oni w części swego świadczenia.

W związku z tym zarzutem nasuwa się przede wszystkim spostrzeżenie, że przyjęte przez skarżącą założenie o częściowym niewykonaniu przez pozwanych świadczenia, do którego zobowiązali się oni w umowie zawartej z powódką, jest dowolne. Z dokonanych w sprawie ustaleń jednoznacznie wynika, że naruszenie przez pozwanych umowy zawartej z powódką nie polegało na tym, że nie wykonali oni części swego świadczenia, lecz na tym, że jakkolwiek spełnili je w całości, to jednak w pewnym zakresie nieprawidłowo. Twierdzenie powódki, że wykazała ona, w jakim zakresie pozwani nie wykonali swego świadczenia, czego jednak Sąd Apelacyjny, naruszając art. 230 k.p.c. w związku z art. 479¹⁴ § 2 k.p.c., nie uznał, musi więc być ocenione jako gołosłowne.

W razie niewykonania lub nienależytego wykonania umowy wzajemnej przez jedną ze stron druga strona może w zależności od rodzaju naruszenia umowy lub typu umowy odstąpić od niej (por. np. art. 491, 493 i 560 § 1 k.c.) lub ją wypowiedzieć (por. np. art. 746 k.c., dotyczący umowy zlecenia, która jeżeli ma treść odpowiadającą art. 487 § 2 k.c., powinna być kwalifikowana jako umowa wzajemna), z określonymi konsekwencjami, mogącymi polegać nie tylko na domaganiu się naprawienia szkody, ale i na żądaniu zwrotu spełnionego świadczenia (por. w szczególności art. 494 k.c.) lub uwolnieniu się od obowiązku

uiszczenia wynagrodzenia za nie wykonaną jeszcze część świadczenia (por. np. art. 746 k.c.). W sprawie jednak niewątpliwie nie doszło do złożenia przez powódkę oświadczenia, które by uzasadniało jakieś inne konsekwencje niż polegające na naprawieniu szkody. Dlatego – jak trafnie przyjął Sąd Apelacyjny w ślad za Sądem Okręgowym – powódka mogła dochodzić od pozwanych tylko opartego na art. 471 k.c. roszczenia o odszkodowanie za szkodę spowodowaną nienależytym wykonaniem umowy, części zaś wynagrodzenia wypłaconego pozwanym wskazanej w pozwie nie można uznać za taką szkodę, w każdym razie powódka tego nie dowiodła.

Podstaw do żądania przez powódkę zwrotu części wynagrodzenia uiszczanego pozwanym nie dostarczają także powołane w skardze kasacyjnej przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. Wprawdzie art. 414 k.c. postanawia, że przepisy niniejszego tytułu, tj. normującego bezpodstawne wzbogacenie, nie uchybiają przepisom o obowiązku naprawienia szkody, to zaś ogólne jego sformułowanie mogłoby sugerować dopuszczalność zbiegu roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie tylko z roszczeniem o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, ale i roszczeniem o naprawienie szkody będącej następstwem niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. I w niektórych wypowiedziach zarówno piśmiennictwa, jak orzecznictwa zbieg ten dopuszcza się (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 grudnia 1996 r., I ACr 680/96, niepubl., wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 28 marca 2000 r., I ACa 1113/99, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2005 r., V CK 389/05, LEX nr 371835, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2005 r., V CK 836/04, LEX nr 180893). Należy jednak podzielić przeważający w piśmiennictwie i orzecznictwie pogląd, odrzucający co do zasady dopuszczalność zbiegu roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z roszczeniami z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania i zacieśniający tym samym zastosowanie art. 414 k.c., zgodnie z zamiarem projektodawców kodeksu cywilnego, tylko do roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia i roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym. W odniesieniu do roszczeń z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania z umowy wzajemnej niedopuszczalność

zbiegu z roszczeniem z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wynika jednoznacznie z art. 494 i 495 k.c. W świetle wymienionych przepisów w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania z umowy wzajemnej wierzycielowi przysługuje albo roszczenie oparte na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu albo roszczenie oparte na przepisach o odpowiedzialności kontraktowej. Podobnie rzecz przedstawia się w wypadkach niewykonania lub nienależytego wykonania innych zobowiązań. Ogólniejszy charakter założenia przyjętego w art. 494 i 495 k.c. potwierdzają w szczególności przepisy art. 395 § 2, art. 560 § 2, art. 574, 675, 705, 718, 740, 742, 766, 844 i 871 k.c. Gdy więc wierzycielowi w danym przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przysługuje roszczenie oparte na przepisach o odpowiedzialności kontraktowej, może on dochodzić tylko tego roszczenia. Dopuszczenie wówczas możliwości dochodzenia także roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (nienależnego świadczenia) podważałoby sens szczegółowych unormowań stosunków obligacyjnych, uwzględniających ich specyfikę. Jednocześnie wskazuje się na niemożność konstruowania w ogóle roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (nienależnego świadczenia) wewnątrz stosunków zobowiązaniowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 1969 r., II CR 530/68, OSNC 1969, nr 12, poz. 224, uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 27 listopada 1985 r., III CZP 65/85, LEX nr 8738, i z dnia 27 kwietnia 1995 r., III CZP 46/95, OSNC 1995, nr 7-8, poz. 114, oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 lipca 1997 r., II CKN 289/97, Lex Polonica nr 1611647, z dnia 12 marca 1998 r., I CKN 522/97, OSNC 1998, nr 11, poz. 176, z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 786/00, LEX nr 54363, z dnia 31 stycznia 2003 r., IV CKN 1716/00, LEX nr 78283, z dnia 24 lutego 2005 r., III CK 454/04, LEX 197625, z dnia 6 lipca 2006 r., III CSK 66/05, LEX nr 196956, z dnia 30 stycznia 2007 r., IV CSK 221/06, LEX nr 369185, i z dnia 14 marca 2008 r., IV CSK 460/07, LEX nr 453070).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.